

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO
Z MESECNO PRILOGO „KMECKO DELO“

Uredništvo in upravnništvo: Maribor, Koroška 5.

Telefon 21-13

Izhaja vsake srede
Cene: Letno din 32—, polletno
din 16—, četrtletno din 9—, in-
zemstvo din 64—
Poštno-čekovni račun številka 10.603

Cene inseratov: Cela stran
din 2000—, pol strani din 1000—,
četrt strani din 500—, 1/8 strani
din 250—, 1/16 strani din 125—
Mali oglasi vsaka beseda din 1—

Volitev papeža prične 1. marca

Priprave za volitev novega papeža so dovršene. Dne 28. februarja so se za 62 zbranimi kardinali zaprla v Vatikanu vrata, katera se zazidajo. Skupščina kardinalov bo do izvolitve novega poglavarja sv. Cerkve zbrana v od sveta ločenih in zazidanih prostorih, katere imenujejo »konklave«. V zazidanem oddelku bo s kardinali še kakšnih 200 ljudi, klerikov in tajnikov, določenih za postrežbo volilcem. Vsak kardinal ima v konklavi po enega tajnika in enega strežnika. V zazidani oddelek papeške palače pridejo nadalje generalni tajnik konklave monsignor Santoro z dvema po-

močnikoma, zakristan papeške palače in njegov pomočnik, trije tajniki bratje in dva strežnika, dva zdravnik, dva lekarnarja in še en bolniški strežnik. Za kuhinjo in postrežbo pri mizi bo skrbelo 11 lajskih bratov in 6 služabnikov. Obredom bodo načelovali prefekti, ki imajo po dva služabnika. Izdajo živil in jedilne shrambe bosta nadzorovala dva nameščena s pomočjo sestih slug. H kardinalskemu osebu v konklave pridejo končno še trije gasilci, dva nočna čuvaja, mizar, kovač, klepar, dva mehanika, trije brivci, trije pometalci in en višji pometal.

Napoved važnih govorov v skupščini

Finančni odbor je končal po enotedenskem skoraj nepretrganem zasedanju dne 27. februarja državni proračun, sestavil poročilo za skupščino in določil poročevalce za sejo skupščine 28. februarja. Pri vseh sejah finančnega odbora so bili pridno na delu slovenski člani odbora, kateri so se petegovali za potrebe Slovenije. Dne 28. februarja bo predsednik skupščine Milan Simonovič obvestil poslance, da je dobil od finančnega odbora odborovo poročilo o proračunu in predlog finančnega zakona. Razprava o teh poročilih bo začela v skupščini 1. marca. Med skupščinskimi razpravami v prvem delu, ki bodo načelnega

značaja, bo finančni odbor razpravljal o vseh amandmanih (dostavkih), ki jih bo predložila sedanja vlada. Ti novi amandmani bodo izročeni skupščini v odobritev 5. marca. Največje zanimanje vlada po vsej državi za govor predsednika vlade in notranjega ministra Dragiše Cvetkoviča, ki je 25. februarja napovedal, da bo govoril pri proračunski razpravi v skupščini o vsem, kar posega globoko v vprašanje naše skupnosti. Poročilo o naši zunanji politiki bo podal pred poslanci zunanji minister dr. Cincar-Markovič, ki razpravam v finančnem odboru ni mogel prisostvovati, ker je bil na posvetovanjih v Bukarešti.

Pred polomom rdeče Španije

Ko je general Franco zasedel Katalonijo in se je razbežala katalonska rdeča armada s komunističnimi voditelji vred, je bilo jasno, da tudi preostanek rdeče Španije z Madridom in Valencijo ne bo mogel kljubovati 900.000 mož broječi Francovi armadi, ki čaka samo na povelje, da zdrobi zadnje rdeče vojaške sile. Francova odločilna zmaga je vplivala na Francijo in Anglijo, da sta prve dni tekočega tedna priznali nacionalno Španijo. Priznanje nacionalne Španije od vseh evropskih velesil je izbilo rdečim voditeljem v Madridu in Valenciji zadnji adut. V Francijo po zlomu Katalonije pobegli predsednik Španije Azana bo

ta teden odstopil. Koj po odstopu bo izdal proglas, v katerem bo razrešil sedanjo rdečo vlado z Negrinom na čelu, ki skuša z osmimi ministri zavleči popolni poraz. Vrhovnemu poveljniku rdeče armade in branitelju Madrida generalu Miaji bo poverjena naloga, da izroči Madrid in ostala rdeča mesta zmagovalcu Francu. Časopisje je že razglasilo vest, da je najspodobnejšemu rdečemu generalu Miaji ponudila Mehika pribežališče. Člani stalnega zastopstva španske rdeče vlade pri Društvu narodov v Ženevi so zapustili 25. februarja. Ženevo in se odpeljali v Francijo. Ta teden bo najbrž konec bratomornega klanja.

Oborožitev Rusije v ospredju

Nevarnost blazne vsote izmetava svet za oboroževanje v zadnjem času. Oboroževalni val evropskih velesil je zajel tudi sovjetsko Rusijo. Predsednik sveta ljudskih komisarjev Molotov je napovedal tretjo petletko, katera se bo izvajala v znamenju spopolnitve ruskega oboroževanja. Z izvedbo obrambne petletke bo Rusija po trditvi komunističnih voditeljev ena izmed »najmočnejših držav na svetu«. Po novem ob-

rambnem načrtu bodo vse tvornice vojnih potrebščin prenešene na uralsko področje in še dalje v središče države in proti Daljnemu vzhodu. Na Daljnem vzhodu bo ustanovljena samostojna vojna industrija. Vsa področja vojne industrije bodo izpopolnjena po najmodernejših tehničnih iznajdah. Nova petletka bo posvečena tudi izgraditvi ruske kemične industrije, rudarstvu, proizvodnji elektrike in izpopolnitvi prometa.

Samoupravam sredstva!

V predlogu finančnega zakona za leto 1939/40 je v členu 74. naslednje zakonsko pooblastilo: »Pooblaščuje se ministrski svet, da more v svrhu vpeljave narodnih samouprav, radi dekoncentracije in decentralizacije državne uprave, radi njene uprostitve in njenega zenačenja, na predlog pristojnega resortnega ministra, ministra notranjih zadev, s pristankom finančnega ministra z odredbami z zakonsko močjo prenesti postopno na bane (odnosno na upravnika mesta Beograda) del poslov iz pristojnosti vrhovne državne uprave. Krediti za te prenešene posle se bodo v tem budžetskem letu odprli banom, za bodoče budžetsko leto pa bodo vnešeni na prikladno mesto.« S tem pooblastilom, ki bo postalo zakon, se obljublja naši državi dolgo zaželjena preosnova državne uprave, prepotrebno demontiranje pretiranega, državi kvarnega centralizma, in vpeljava resničnih samouprav, ki so osnova vsake demokracije. Bilo bi znak velike politične preproščine, ako bi pričakovali, da bo naša država takoj postala najpopolnejša demokracija z dovršeno samoupravno ureditvijo. Kakor povsod, je tudi v tem potreben razvoj. Upamo pa, da bo podan začetek tistega razvoja, ki bo dovedel do takšne notranje preureditve naše države, ki bodo z njo poleg Srbov tudi zadovoljni Hrvati in Slovenci.

Takoj ob začetku te notranje preosnovne akcije, ki se tiče naše države, pa je treba poudariti, da ni resnične ljudske samouprave brez potrebnih gmotnih sredstev. Denar je življenjski živec tudi za samoupravo, brez njega ne more samouprava niti zaživeti, kamo-li obstojati in delovati. Dosedanje banovinske samouprave so bile samo nekaj okvir za sliko, ki pa je v okviru ni bilo. Bolehale so poleg pomanjkanja pristojnosti na pomanjkanju gmotnih sredstev. Živele so od samih doklad, trošarin in taks, torej od sredstev, od katerih se ne more živeti tudi ob največji vzdržnosti. Neobhodno je torej potrebno, da se gotovi davčni viri stalno dodelijo samoupravam. Kateri so ti davčni viri (neposredni davki ali monopoli, trošarine, takse) ne pride prvotno v upoštevanje. Gre predvsem za to, da so ti donosi stalno in zakonito dodeljeni samoupravam. Ves problem samoupravnih financ bi se za vso državo menda najboljšo rešil s tem, da se direktni (neposredni) davki prepustijo samoupravam. Ti davki so namreč najbolj prirojeni pokrajinskim posebnostim in tudi najbolj gibčni. Njih donos znaša letno nad poldrugo milijardo dinarjev, torej okoli 23% davčnih dohodkov. Za prvi obseg poslov, ki bodo prešli na samouprave, bi to morda zadostovalo. Dosedanji viri banovinskih dohodkov kajpada ne bi smeli

usahniti. Predvsem bi se morale one trošarine, ki so s pokrajino tesno zvezane, zahtevati za banovine.

Namen, ki nam je vodil pero, ko smo spisali gorenje vrste, je ta, da ugotovimo:

ljudstvo želi in zahteva samouprave z resnično in ne samo navidezno pristojnostjo, tem samoupravam pa mora država zagotoviti realne in stalne dohodke iz dodeljenih davčnih virov.

Iz raznih držav

V NASI DRŽAVI

Novi državni proračun na razpravi v finančnem odboru

Pregled proračunov 1938/39 in 1939/40

Zadnjič smo kratko poročali, da je državni proračun 1939/40 zvišan od tekočega za 762 milij. din. Da bodo davkoplačevalci poučeni, v katerih postavkah je prišlo do poviška, objavljamo primerjalno tabelo tekočega in novega proračuna.

	1938/39	1939/40	razlika
vrh. drž. uprava	175,6	178,87	+ 3,3
pokojsnine	1018,2	897,0	-121,2
invalidnine	103,5	153,0	+ 49,5
državni dolgovi	1015,1	1144,6	+129,5
pravosodje	396,24	456,74	+ 60,5
prosveta	939,2	991,4	+ 52,2
zun. ministrstvo	153,9	154,3	+ 0,4
notr. ministrstvo	599,8	631,7	+ 31,9
fin. ministrstvo	837,14	914,16	+ 77,0
vojno ministrstvo	2772,16	2928,16	+156,0
gradb. ministrstvo	215,24	236,2	+ 20,96
prom. ministrstvo	2596,1	2997,9	+401,84
pošta, brz., telefon	418,1	467,2	+ 49,1
kmetijstvo	126,5	136,14	+ 9,66
trgovina	51,85	56,4	+ 4,55
gozdovi, rudniki	457,6	232,8	-174,75
soc. pol., ljud. zdr.	245,0	255,2	+ 10,2
fiz. vzgoja naroda	18,86	20,14	+ 1,3
prorač. rez. krediti	40,0	40,0	

Iz zgornje razpredelnice je razvidno, da so zmanjšani le izdatki za pokojnine, ker se pokojnine izplačujejo iz pokojninskega sklada Drž. hipotekarne banke, ne pa več iz splošnih proračunskih sredstev, nadalje je zmanjšanje proračuna ministrstva za gozdove in rudnike v zvezi z izločitvijo nekaterih rudarskih podjetij, ki so prešla pod upravo delniške družbe »Jugojeklo«.

Proračunska razprava v finančnem odboru

O novem proračunu je pričela razprava v finančnem odboru 20. februarja. Odbor je sprejel proračun in temu priključeni finančni zakon v načelu. Proračunska razprava v podrobnostih po posameznih ministrstvih je bila otvorjena 21. februarja. K proračunskim predlogom so ministri podali obširna poročila, nakar se je razvila k vsakemu predlogu razprava, v katero so posegali prav pridno slovenski poslanci. Pri izdatkih posameznih ministrstev je kazalo naše slovensko zastopstvo v finančnem odboru na najbolj kričeče potrebe Slovenije in predlagalo, kje in koliko naj pripomorejo prispevki iz državnega proračuna k zboljšanju prosvetnih razmer med Slovenci, k napredovanju poštnih in brzojavnih prilik, k povzdigi kmetijstva ter trgovine, k zmanjšanju socialnega zla, k utrditvi narodnega zdravja ter k razmahu telesne vzgoje, za katero se trudijo in v kateri tako odlično napredujejo naši čantovski odseki in dekliški krožki.

V katerih ozirih in v koliki meri so upoštevali ministri predloge slovenskih govornikov v finančnem odboru, bo pokazala proračunska razprava pred celotno narodno skupščino. Finančni odbor je moral razpravo o novem proračunu pospešiti, da bo imela skupščina s svojo odločilno besedo več časa za omiljenje ter spremembo državnih davčnih bremen.

Nov minister brez listnice. Za ministra brez listnice je bil imenovan g. Vojko Cvrkič, predsednik verifikacijskega odbora, minister na razpoloženju in narodni poslanec.

*

V DRUGIH DRŽAVAH

Tridnevna posvetovanja stalnega sveta Balkanske zveze v Bukarešti. Zunanji ministri držav Balkanske zveze so se posvetovali v Bukarešti pod predsedstvom romunskega zunanjega ministra Gafenca 20., 21. in 22. februarja. Na konferenci so bili sami novi zunanji ministri držav Balkanske zveze, razen grškega Metaxasa, ki je obenem tudi ministrski predsednik. Zastopniki Romunije, Jugoslavije, Grčije in Turčije so v treh dneh presodili mednarodni položaj. Vsaki državi je pripuščeno, da uredi svoje odnose do nacionalne Španije. Balkanske države bodo tudi za bodoče sodelovale na podlagi popolne enakopravnosti in spoštovanja mej. Trudile se bodo z vsemi močmi za ohranitev miru in za izpolnitev medsebojnih prometnih zvez. Balkansko konferenco je zaključil v kraljevem dvorcu slovesen koncert, katerega se je udeležil poleg kralja Karla II., zastopnikov stalnega sveta Balkanske zveze tudi diplomatski zbor. Prihodnje redno letno zasedanje stalnega sveta bo februarja 1940 v Beogradu.

Nova madžarska vlada se je predstavila parlamentu. Zadnjič smo poročali, da so dobili na Madžarskem novo vlado pod predsedstvom prosvetnega ministra grofa Pavla Teleky. V novi vladi je razen predsednika ministrskega sveta nova osebnost le prosvetni minister. Telekyjeva vlada se je predstavila zbornici 22. februarja z govorom šefa vlade. Grof Teleky je poudaril v

predstavnem govoru, da je njegova vlada prevzela program prejšnje Imredyjeve vlade glede notranje in zunanje politike. Rešila bo judovsko vprašanje, agrarno reformo in ohranila bo Madžarski parlamentarizem.

Madžarska pristopila k protikomunistični zvezi. Protikomunistični zvezi pripadajo: Italija, Nemčija in Japonska. Dne 24. februarja je podpisala v Budimpešti protikomunistično zvezo tudi Madžarska.

Nova vlada v Belgiji. Katoliškemu senatorju in zaupniku kralja Pierlotu je po daljši krizi uspela sestava nove vlade, v kateri pa ni zastopana liberalna stranka, katera je tokrat izločena iz običajne vladne družbe, ki jo tvorijo: katoliki, socialisti in liberalci. V novi vladi je skoraj polovica ministrov iz vrst nepolitičnih strokovnjakov. Trije člani vlade pripadajo katoliški, trije socialistični stranki, ostalih pet ministrov pa politično ni opredeljenih. Pierlot si je pridržal le ministrsko predsedstvo. Minister za zunanje zadeve je postal socialistični senator Soudant, finančni minister je neparlamentarec.

Italijanski zunanji minister v prestolnici Poljske. Italijanski zunanji minister grof Ciano se je pripeljal z množičnim spremstvom 25. februarja v Varšavo, kjer je bil zelo svečano sprejet in bo ostal v razgovorih s poljskimi vodilnimi politikami več dni.

Trgovska pogodba med Poljsko in Rusijo podpisana. V Moskvi je bila podpisana za eno leto poljsko-ruska trgovska pogodba, ki se pa sama po sebi podaljša, ako ni pred potekom roka odpovedana. Poljaki bodo dobavili premog za rusko mornarico, ki je preveč oddaljena od svojih lastnih premogovnikov v pogorju Ural. Dalje bo izvažala Poljska Rusom železne izdelke, tekstilne stroje in proizvode, usnje in umetno svilo. Rusija bo zalagala Poljsko z bombažem, z rudninami in tobakom. Plačevanje se bo vršilo po medsebojnem obračunu. Zaenkrat je določena višina medsebojne izmenjave do vrednosti 150 milijonov poljskih zlotov. Rusija je po tej pogodbi v poljski zunanji trgovini za Nemčijo in Avstrijo na tretjem mestu.

Po krščanskem svetu

Krščanska državnik. Franklin Roosevelt, predsednik Zedinjenih držav, je mož krščanskega mišljenja. Vera ni zanj samo neka osebna in zasebna zadeva, marveč stvar, ki spada v javnost in ki mora služiti kot osnova za ureditev človeške družbe in države. V družbi tistih mož, s katerimi se predsednik Zedinjenih držav najrajši posvetuje o najvažnejših vprašanjih sedanjosti, zavzema eno prvih mest znani čikaški kardinal Mundelein, ki ga s predsednikom veže odnos iskrenega prijateljstva. Protestantska vera, ki ji Roosevelt pripada, ga ne ovira, da bi ne priznal veličine katolicizma. Glede na osnovna načela o ureditvi človeške družbe povsem soglasja s nazori, objavljenimi v socialnih okrožnicah papeža Leona XIII. in Pija XI. Ob vsaki priliki, ki se mu nudi, poudari pomen in potrebo religije. To je tudi storil v svoji sloviti poslanici, izdani o letošnjem novem letu. Roosevelt odločno odklanja načelo lažnega svobodomiselnosti, da se politiku ni treba ozirati na prepise morale. Za politiko veljajo isti moralni za-

koni, kar za zasebno življenje. Da, celo še bolj se mora politik ozirati na načela morale kot pa zasebnik. Nekemu književniku je Roosevelt izjavil: »Šele ko sem postal odgovoren za skupnost (državo), sem popolnoma doumel smisel desetih božjih zapovedi.« — Mož krščanskega, in to katoliškega mišljenja je novi švicarski predsednik dr. Filip Etter, ki je bil izvoljen za vrhovnega poglavarja švicarske države 15. decembra 1938. Njegova vzgoja, ki se je začela v domači hiši ter se nadaljevala v gimnaziji očetov benediktincev v Einsiedelnu, je bila odlično katoliška. Kot uradnik v domačem kantonu in pri osrednji vladi je s svojim obširnim poklicnim delom združeval glavno uredništvo katoliškega pokrajinskega strankinega glasila. Kot mož visoke izobrazbe je bil za to v polni meri usposobljen. Bil je predsednik Katoliškega tiskovnega društva in častni član Društva katoliških akademikov. Kot borec za načela krščanske demokracije si je pridobil velik sloves tudi pri političnih nasprotnikih. Tega moža visoke in obsežne